

MATEUSZ POTOCZNY

Sprawozdanie z 8. Światowej Konferencji Syrologicznej

Kottayam (Indie), 8–13 września 2014 r.

W świecie syrologów południowoindyjskie miasto Kottayam, leżące w centralnej części stanu Kerala, jest swoistą Mekką, do której badacze tej dziedziny naukowej wracają przy różnych okazjach. Dzieje się tak ze względu na znajdujący się tam Ekumeniczny Instytut Badawczy św. Efrema (SEERI), który działając w ramach państwowego Uniwersytetu Mahatmy Gandhiego, prowadzi szeroko zakrojone badania nad językiem, kulturą, liturgią i teologią Kościołów tradycji syryjskich. Od trzydziestu lat, głównie za sprawą ks. dra Jakuba Thekeparampilla, miejsce to jest tętniącym życiem i naukową myślą centrum badań. Wśród wielowymiarowej działalności Instytutu znajdują się liczne inicjatywy, seminaria, kursy i konferencje. Jednakże od dwudziestu lat głównym wydarzeniem i największym świętem SEERI są organizowane co cztery lata Światowe Konferencje Syrologiczne, skupiające nie tylko obecnych i byłych studentów, ale także największych badaczy i naukowców zajmujących się tą wąską i bardzo specjalistyczną dziedziną nauki.

W dniach 8–13 września 2014 r. po raz kolejny syrologi i entuzjaści studiów syryjskich z całego świata zjechali się do Kottayam, by uczestniczyć w 8. Światowej Konferencji. Wśród przybyłych gości znalazło się ponad 80 prelegentów z 54 krajów, na czele ze światowej sławy nestorem syrologii, prof. Sebastianem Brockiem z Oxfordu, nazywanym w środowisku pieśczośliwym określeniem *abouna* (z syr. „tatuś”, „ojczulek”). Organizatorzy zadbali, by konferencja nie była jedynie czasem wykładów, lecz również okazją do zapoznania się z żywą tradycją syryjską, pieczołowicie pielęgnowaną przez obecne w Indiach Kościoły.

Symposium rozpoczęło się wczesnym poniedziałkowym popołudniem 8 września. Przybyłych gości powitano śpiewem syryjskiego hymnu *To 'ba-šlom* w wykonaniu chóru studentów pod dyktando ks. dra M.P. Geoga. Następnie słowo powitania skierował do przybyłych arcybiskup metropolita syro-malankarskiej ar-

chidiecezji Tiruvalla Thomas Mar Koorilos, który jest jednocześnie prezydentem Instytutu. W krótkim wystąpieniu pozdrowił on przybyłych prelegentów i zwrócił uwagę na istotne znaczenie, jakie dla rozwoju studiów syrologicznych na świecie mają tradycyjne już spotkania naukowe w Kottayam. W podobnym tonie wypowiedzieli się także pozostali współorganizatorzy konferencji: Mar Joseph Perumthottam, arcybiskup syro-malabarskiej metropolii Changanacherry, oraz Joseph Marthoma, metropolita Kościoła Mar Thoma. Symbolem oficjalnego otwarcia obrad było wspólne zapalenie przez biskupów tradycyjnego indyjskiego świecznika. Następnie głos zabrał prof. M.R. Unni – przedstawiciel Uniwersytetu Mahatmy Gandhiego w Kottayam.

Podczas tej samej sesji wygłoszono dwa wykłady inauguracyjne. W pierwszym prof. Harald Suermann, dyrektor Instytutu Misjologicznego w Akwizgranie, zwrócił uwagę na znaczenie poszczególnych ludzi dla historii Kościoła, którą sami tworzą. Z kolei autor drugiego wykładu inauguracyjnego, prof. Sebastian Brock, poświęcił swoje wystąpienie pozytywnym i znaczącym zmianom, jakie nastąpiły w ciągu minionych pięćdziesięciu lat w przestrzeni studiów syrologicznych. Prelegent podkreślił rolę, jaką odegrało ponowne „odkrycie” języka syryjskiego i zapisanego w nim dziedzictwa dla takich dziedzin nauki, jak patrologia czy historia. Zwrócił także uwagę na doniosłą misję syryjskich Kościołów indyjskich w krzewieniu i pogłębianiu studium całego ich dziedzictwa.

Następnie słowa wdzięczności do przybyłych skierował Mar Aporem – metropolita Asyryjskiego Kościoła Wschodu w Trichur. Po inauguracji konferencji prelegenci i obecni goście udali się na wspólną modlitwę do seminarium duchownego Kościoła Mar Thoma. Całość zakończyła się uroczystą kolacją, wystawioną przez zwierzchników tejże wspólnoty.

Drugi dzień konferencji otwarła uroczysta Eucharystia, *Qurbana*, w rycie Asyryjskiego Kościoła Wschodu, której przewodniczył metropolita Mar Aprem. Po niej rozpoczęły się prelekcje, które podzielono łącznie na cztery sesje z trzynastoma prelegentami (odbywały się one paralelnie w dwóch aulach, co było wspólnym elementem każdego dnia konferencji). Poszczególnym sesjom przewodniczyli kolejno: dr Jan J. van Ginkel (Leiden, Holandia), ks. dr Kuriakose Moolayil (Kottayam, Indie), prof. Benham Keryo (La Peryière Haute-Valprionde, Francja), prof. Rifaat Ebied (Sydney, Australia), ks. dr Thomas Kollampampil CMI (Bengaluru, Indie) i prof. Emidio Vergani (Rzym, Włochy). Tematyka wygłoszonych referatów była różnorodna: wśród podjętych kwestii znalazły się zarówno głosy dotyczące traktatów patrystycznych (dr Thomas Kollampampil CMI – *Jacob of Sarough: Creation and Incarnation – the Divine Extension of the hand a second time*), liturgii (Sunnush Geore J. Alumkal – *Automation of the East Syriac Liturgical Cycle*), jak

i kulturoznawstwa (prof. Shabo Talay – „*Sayfo*” of 1915 and its impact on Syriac language and culture). Na szczególną uwagę zasługują zwłaszcza dwa wystąpienia. Autorem pierwszego był prof. Rifaat Ebied z Sydney, który wygłosił referat zatytułowany *Patriarch Ignatius Ibn Wa-hib's (d. 1333) treatise on the Six Syriac Letters that have Two Sounds*. Australijski profesor pochylił się nad średniowiecznym tekstem odnoszącym się do pochodzenia tzw. twardych i miękkich liter syryjskich zwanych potocznie *begadkepat*. Przywołując fragmenty syryjskiego tekstu, ukazał zarówno reguły rządzące zastosowaniem konkretnej wymowy, jak i gramatyczną oraz symboliczną wartość, jaką niesie w sobie każda z sześciu omawianych liter. Z kolei włoski znawca tradycji syryjskich, prof. Emidio Vergani z Rzymu, wygłosił referat zatytułowany *Death and Resurrection in Ephrem*. Nawiązał w nim do kilku tematów paschalnych syryjskiego poety, poruszanych w różnych hymnach. Wśród przywołanych znalazło się np. namaszczenie Jezusa przez Marię z Betanii – gest, który, zdaniem Efrema, niesie w sobie głębokie znaczenie odnoszące się nie tylko do śmierci, ale i przyszłego zmartwychwstania Chrystusa. Inny z tematów paschalnych Efrema związany jest ze śmiercią i wskrzeszeniem Łazarza. Prof. Vergani nawiązał także do tekstów, w których Efrema odnosi się do misji św. Tomasza Apostoła w Indiach. Przywołał te fragmenty, w których poeta mówi o cudownej mocy relikwii świętego, jakiej doświadczali miejscowi chrześcijanie. Źródłem tej mocy jest oczywiście udział w zmartwychwstaniu Chrystusa.

Dzień zakończyła pielgrzymka do klasztoru św. Józefa w Mannanam, gdzie przy grobie bł. Kuriakose Eliasa Chavara (od listopada 2014 r. – święty Kościoła katolickiego) odprawiono uroczyste *Ramša* (nieszpory) w obrządku syro-malabarskim. Po modlitwie uczestnicy sympozjum zwiedzili bibliotekę i klasztorny zbiór syryjskich manuskryptów.

Kolejny dzień konferencji, podobnie jak wcześniejszy, zainaugurowała Eucharystia, tym razem sprawowana w obrządku zachodniosyryjskim, której przewodniczył Mathews Mar Aprem – arcybiskup metropolita Syryjskiego Kościoła Ortodoksyjnego. Na ten dzień przewidziano dwadzieścia cztery prelekcje podzielone na cztery sesje, którym przewodniczyli: prof. Alain Desreumaux (Paryż, Francja), prof. Shabo Talay (Berlin, Niemcy), prof. Rajan Varghese (Alwaye, Indie), dr Andreas Elwardt (Hamburg, Niemcy), Alexander Thomas (Ernakulam, Indie), ks. dr Jakob Kurian (Kottayam, Indie), ks. dr Jacob Adai (Mulanthurthy, Indie) oraz prof. Jacques-Noël Pérès (Paryż, Francja). Wśród wielu referatów duże zaciekawienie wzbudził głos miejscowego profesora, Kuriakose Valavanolickala, zatytułowany: *The attitude of Aphrahat to leaders of the Church*. Prof. Valavanolickal jest znawcą i tłumaczem Afrahata. W swojej prelekcji pochylił się on nad konkretnymi *Demonstrationes* Afrahata, w których ów wschodniosyryjski autor zwraca

się do duchownych różnych stopni. Zaprezentowane zostały wskazania dotyczące ćwiczeń duchowych i formacji pasterzy oraz kierowane do niegodnych włodarzy Kościoła. Ciekawy referat wygłosił także młody rumuński badacz, Stefan-Catalin Popa, doktorant Uniwersytetu w Getyndze. Kanwę prezentacji, zatytułowanej *Old Testament typologies of God's economy (mdabronutho alohoito) in Giwargis' letter to Mina: The question about the source*, stanowił dogmatyczny lit patriarchy i katolikosa Asyryjskiego Kościoła Wschodu Gewargisa I (VII w.). Autor prezentacji przedstawił trzy właściwe dla wschodniosyryjskiej teologii typologie boskiej ekonomii, w których katolikos wydaje się pod wpływem Teodora z Mopsuestii.

W środowy wieczór uczestnicy konferencji byli gośćmi Jego Świątobliwości Basileosa Marthoma Paulose II katolikosa Wschodu i metropolity Syro-malankarskiego Kościoła Ortodoksyjnego.

Czwartego dnia sympozjum poranna Eucharystia sprawowana była w obrządku Kościoła syro-malankarskiego, a przewodniczył jej abp Thomas Mar Koorilos – metropolita Thiruvalla, Indie. Przewodniczącymi sesji wykładowych byli: prof. Rainer Voigt (Berlin, Niemcy), prof. Andrea Barbara Schmidt (Louvain, Belgia), prof. Françoise Briquel-Chatonnet (Paryż, Francja), prof. Erica C.D. Hunter (Londyn, Wielka Brytania), prof. Martin Tamcke (Getynga, Niemcy), prof. Pablo Argarate (Graz, Austria) oraz prof. Abdo Badwi (Kaslik, Liban). Jedną z ciekawszych prelekcji tego dnia wygłosił prof. Pablo Argarate (Graz, Austria), a zatytułowana była *Macarian reception in Syrian Mysticism: The case of Joseph Hazzaya*. Po zaprezentowaniu sylwetki Józefa Hazzaya prelegent skupił się na symbolice ognia i jego znaczeniu w twórczości tego syryjskiego ojca duchowości. Wśród wystąpień tego dnia znalazł się także polski akcent: piszący niniejsze sprawozdanie wygłosił referat zatytułowany *Syriac Theological and Liturgical Studies in Poland. Past and present*, w którym zaprezentowane zostały dokonania polskich syrologów na gruncie badań teologiczno-liturgicznych. Referat wzbudził zainteresowanie chociażby ze względu na znikomą znajomość w świecie dokonań polskich badaczy, którzy – choć było ich niewielu – znacząco przyczynili się do przeszczepienia dziedzictwa syryjskiego na grunt środowiska polskiego.

Zgodnie ze zwyczajem poprzednich dni, wieczorem uczestnicy konferencji podjęci zostali przez przedstawicieli kolejnego z indyjskich Kościołów syryjskich w Manarcad.

Z kolei piątkowym sesjom wykładowym przewodniczyli: diakon dr Jean-Paul Deschler (Bazylea, Szwajcaria), ks. dr K.M. George (Kottayam, Indie), ks. dr Daniel Assefa (Addis Abeba, Etiopia), prof. Jürgen Tubach (Haale, Niemcy), prof. dr Muriel Debié (Paryż, Francja), ks. dr Johns Abraham Konat (Pampakuda, Indie) oraz prof. Sebastian Brock (Oxford, Wielka Brytania). Jednym

z ciekawszych wystąpień był referat dra Garryego Moon Yuen Panga, zatytułowany *Daqin Jingjiao Sanewi mengdu zon – A masterpiece of Chinese hymns and Chinese contextualized theology in Tang Dynasty*. Kanwą wystąpienia stanowił najstarszy chiński fragment hymnu *Gloria in excelsis Deo* (VIII w.). Prelegent ukazał ów fragment, osadzając go w kontekście reguł tradycyjnej poezji chińskiej oraz zaprezentował jego współczesne tłumaczenia na język syryjski. Ciekawym elementem prelekcji było wokalne wykonanie hymnu na podstawie oryginalnej chińskiej melodii.

Piąty dzień konferencji zakończyły uroczyste nieszpory – *ramša* – we wspólnocie Syryjskiego Kościoła Ortodoksyjnego w Manarcad.

Sobotnie przedpołudnie było ostatnim naukowym akcentem konferencji. Dwom sesjom przewodniczyli prof. Assad Sauma (Sztokholm, Szwecja) oraz prof. Harald Suermann (Akvizgran, Niemcy). Wśród referentów znalazł się także niemiecki badacz, dr Andreas Elwardt (Hamburg), który wygłosił wykład na temat *Syriac-Ethiopic influences reloaded: new computer-based perspectives on a repeatedly discussed subject*. Prelegent odniósł się do zapoczątkowanego na Uniwersytecie Humboldta w Hamburgu projektu digitalizacji edytowanych i opracowywanych etiopskich tekstów liturgicznych. Ukazał ich bogactwo oraz przybliżył wpływy, jakie na kształt tekstów etiopskich miało dziedzictwo chrześcijaństwa syryjskiego, wskazując ich pochodzenie oraz konkretne przykłady.

Po południu odbyła się sesja zamykająca konferencję, połączona z dyskusją. Poza słowami wdzięczności skierowanymi do uczestników i organizatorów spotkania padły też propozycje projektów badawczych mających na celu upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa Kościołów syryjskich.

Chociaż część naukowa konferencji zakończyła się 13 września, organizatorzy przewidzieli kolejne dwa dni na zapoznanie przybyłych gości z naturalnymi urokami Kerali (niedzielny rejs po tzw. *backwaters*) oraz z zachowanym w manuskryptach i inskrypcjach dziedzictwem syryjskim miejscowych chrześcijan (poniedziałkowa wyprawa do siedmiu chrześcijańskich wspólnot).

Należy zauważyć, że 8. Światowa Konferencja Syrologiczna w Kottayam była niezwykle dużym i ważnym przedsięwzięciem. Zarówno liczba prelegentów, jak i uczestników świadczy o coraz większym zainteresowaniu, jakim cieszy się dziś chrześcijańskie dziedzictwo syryjskie. Wydaje się to być dobrą przesłanką na przyszłość, zwłaszcza w czasach, gdy matecznik tradycji – Syria i Irak, są dziś pogrążone w wojennym chaosie i wymagają szczególnej uwagi oraz wsparcia nie tylko polityków, ale także badaczy ich cennego dziedzictwa.

MARIAN MICHASIÓW OFMCONV

Sprawozdanie z konferencji naukowej

„Kościół @ Internet.

Spoleczeństwo internautów a kultura globalna”

Opole, 1 grudnia 2014 r.

1 grudnia 2014 r. budynek Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego gościł w swoich progach uczestników 3. edycji konferencji naukowej „Spoleczeństwo internautów a kultura globalna” zatytułowanej „Kościół @ Internet”. Organizatorami konferencji byli: dr hab. Maria Kalczyńska, prof. PO, z Katedry Międzynarodowych Stosunków Społecznych na Wydziale Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej i ks. dr hab. Konrad Glombik, prof. UO – kierownik Katedry Teologii Moralnej i Duchowości na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego.

Przybyłych gości i licznie zgromadzonych słuchaczy powitali dziekani wydziałów zaangażowanych w organizację konferencji: dr hab. inż. Joachim Foltys, prof. PO, i ks. prof. dr hab. Tadeusz Dola. Następnie głos zabrali organizatorzy. Prof. Kalczyńska nawiązała do dwóch poprzednich edycji konferencji, które Wydział Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej organizował we współpracy z innymi jednostkami naukowymi. Zaprezentowała przy tym powstałe po tamtych spotkaniach publikacje. W dalszej kolejności głos zabrał ks. dr hab. Glombik, który wprowadził zgromadzonych w problematykę rozpoczynających się obrad. Wykazał, jak w znacznym stopniu kultura globalna dotyka również rzeczywistości Kościoła, który tworzą ludzie wywodzący się z różnych narodów i ras, i który posłany jest, aby wszystkim narodom nieść Dobrą Nowinę o zbawieniu. Zaznaczył też, że idea komunikacji rozumiana szeroko i głęboko, bo w odniesieniu do objawienia się Trójcy Świętej, jest wpisana w istotę Kościoła. Stąd też w pełni zasadne jest zainteresowanie wspólnoty wierzących problematyką wirtualnej sieci, którego przejawem są wypowiedzi ostatnich papieży, dokumenty Papieskiej Rady ds. Środków Społecznego Przekazu czy chociażby niniejsza konferencja. Odwołując się do orędzia papieża Franciszka na ostatni, XLVIII

Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu, teolog moralista zaprosił do spojrzenia na Internet nie tyle jako na zagrożenie, ale raczej jako na szansę dla misji Kościoła, gdyż „chrześcijańskie świadectwo dzięki sieci może dotrzeć na egzystencjalne peryferie”.

Pierwsza sesja była poświęcona tematowi Internetu jako narzędzia ewangelizacji. Rozpoczęło ją wystąpienie ks. dra hab. Andrzeja Draguły, prof. USz – kierownika Katedry Teologii Pastoralnej, Liturgiki i Homiletyki na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Szczecińskiego i dyrektora Instytutu Filozoficzno-Teologicznego im. Edyty Stein w Zielonej Górze. Przedstawił on zagadnienie ewangelizacji za pomocą mediów społecznościowych. Ks. Draguła dokonał istotnego rozróżnienia pomiędzy przekonaniem a przeświadczeniem, wskazując na to ostatnie jako właściwe dla chrześcijaństwa, które oparte jest na świadectwie. Podkreślił, że głównym protagonistą dzieła ewangelizacji jest sam Bóg, a zadanie ewangelizatora nie polega na narzucaniu innym nowych obowiązków, lecz dzielenie się radością. Istotniejsza jest zatem komunikacja mistyczno-mityczna, a nie dyskursywna. Stąd prelegent sugerował, aby bardziej zaprosić do mitu niż bronić go przez dyskursywny dialog. Pointą tego wystąpienia było podkreślenie, że media społecznościowe to tylko kolejne narzędzie ewangelizacji. Tylko Bóg jest pociągający, zarówno w znaczeniu czynności, jak i przymiotu, a chrześcijańscy ewangelizatorzy muszą się starać, aby nie zasłonili Go sobą, stając się religijnymi celebrytami i zaspakajając w ten sposób swoje *ego*.

Kolejny prelegent, mgr Kamil Bomber, doktorant Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, w swoim przedłożeniu podjął próbę odpowiedzi na pytanie: *Jak głosić Ewangelię pokoleniu X, Y, Z?* Po dokonaniu charakterystyki poszczególnych generacji, w której to uwzględnione zostało ich nastawienie wobec pracy, życia rodzinnego i towarzyskiego ze wskazaniem na wyznaczone sobie priorytety oraz określeniu sposobu korzystania z sieci każdego z omawianych pokoleń, zostało podkreślone, że chrześcijański kerygmat, który wszyscy wierzący są zobowiązani zawsze głosić całej ludzkości poprzez świadectwo życia, coraz częściej musi być wspierany aktywnością *on-line*.

Sesję zamknął referat mgra Łukasza Mrózka, doktoranta Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, zatytułowany: *Cyberprzestrzeń jako miejsce teologicznego poznania*. W wystąpieniu tym zostało zaprezentowanych kilka definicji cyberteologii. W tym kontekście wybrzmiało mocno pytanie o to, w jaki sposób podejmować refleksję nad zrozumiałością wiary w świetle logiki sieci, czyli jak żyć wiarą w epoce sieci, która promuje indywidualistyczną postawę religijną, a często też zaciera granicę pomiędzy dobrem a złem.

Dyskusja, która nastąpiła po pierwszych trzech referatach, obracała się wokół rozróżnienia pomiędzy ewangelizacją a dialogiem prowadzonym w sieci. Pojawiły się też pytania o możliwość nominowania duszpasterzy internetowych oraz o współczesną kulturę obrazkową, w którą dobrze wydają się wpisywać Jezusowe przypowieści.

W ramach drugiej sesji, traktującej o Internecie w służbie zarządzania strukturami Kościoła, pierwsi głos zabrali profesorowie Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie: dr hab. Monika Marta Przybysz z Katedry *Public Relations* i Komunikacji Marketingowej na Wydziale Teologicznym tejże uczelni oraz ks. dr hab. Józef Kloch z Katedry Internetu i Komunikacji Cyfrowej, który jest jednocześnie rzecznikiem prasowym Konferencji Episkopatu Polski, a w 2003 r. został uhonorowany tytułem Internetowego Obywatela Roku, przyznawanym za wkład w budowę społeczeństwa informacyjnego. Przedstawili oni temat: *Internet w zarządzaniu informacją w Kościele*. Najpierw prof. Przybysz, przywołując konkretne przykłady, wskazała na dobre praktyki przekazu informacji w sieci przez środowiska kościelne. Do najważniejszych cech takiego przekazu zaliczyła: konsekwencję, nowoczesność, prostotę, pomysłowość, wiarygodność, wizualizację i pracę zespołową. Wśród stosowanych form wymieniła: ikonografiki i memy, rekolekcje internetowe, pomoce modlitewne, *crowdfunding*, portale religijne i e-duszpasterstwo. Jako przejawy troski o informację w Kościele podała natomiast: precyzję, bogactwo środków wyrazu, troskę o wiarygodność, jasne określenie celu i systemu obiegu informacyjnego oraz troskę o ochronę tajemnicy. Wypowiedź prof. Przybysz uzupełnił ks. prof. Kloch, prezentując wyniki badań przeprowadzonych w 2012 r. na rzecznikach episkopatów Europy i rzecznikach podmiotów kościelnych w Polsce. Rzecznik KEP zauważył, że dość dobrze zagospodarowane przez podmioty kościelne są strony WWW. Coraz częściej są one też zintegrowane z mediami społecznościowymi (gł. z *Facebookiem*), lecz jeszcze stanowi to spore wyzwanie dla Kościoła. Natomiast niski poziom wykorzystania *Twittera* wynika z jego małej popularności w Polsce.

Wykorzystanie Internetu w administracji dobrami doczesnymi Kościoła omówił kolejny pracownik UKSW, profesor Wydziału Prawa Kanonicznego, salezjanin – ks. dr hab. Arkadiusz Domaszek. Prelegent na początku zaznaczył, że choć traktująca o kościelnym majątku V księga Kodeksu Prawa Kanonicznego nie wspomina o Internecie, to w praktyce jest on używany w wielu wzmiankowanych tam kwestiach. Stąd też swoje wystąpienie oparł na strukturze tejże księgi KPK, rozpoczynając od omówienia zastosowania Internetu w nabywaniu dóbr kościelnych (ogłoszenia o zbiórkach zarządzonych przez konferencje episkopatu i biskupów diecezjalnych, propagowanie programów charytatywnych, pozyskiwanie środków

za pośrednictwem Internetu, informacje o podatkach i prawie partykularnym), przechodząc następnie do zarządzania tymi dobrami za pomocą Internetu (sprawozdawczość, inwentarze, archiwa i dane osobowe zapisane cyfrowo), a kończąc na umowach i fundacjach kościelnych w sieci (prezentowanie swojej działalności, sprawozdawczość, pozyskiwanie środków na realizowane cele). Konkludując, kanonista stwierdził, że wspieranie inicjatyw związanych z wykorzystywaniem Internetu w administrowaniu doczesnymi dobrami Kościoła doprowadzi z czasem do prawno-kanonicznego opisu tej rzeczywistości.

Kolejny referat wygłosiła dr Justyna Kubik – wykładowca w Wyższej Szkole Zarządzania Ochroną Pracy w Katowicach. Przedmiotem jej refleksji była obecność parafii diecezji opolskiej w cyberprzestrzeni oraz analiza funkcji wybranych parafialnych stron internetowych. Spośród niemal 400 parafii diecezji opolskiej swoje strony WWW posiada ok. 180. 20 z nich równolegle prowadzi profil na *Facebooku*, a w 7 przypadkach *Facebookowy* profil zastępuje stronę WWW. Wśród funkcji zamieszczanych tam treści na pierwszy plan wysuwają się: kontaktowa i informacyjna. Częste są również funkcje: edukacyjno-formacyjna, dokumentacyjna, multimedialna, upowszechniająca, modlitewna, społecznościowa, kulturotwórcza, ludyczna i posesorska. Badaczka stwierdziła, że funkcje te wzajemnie się przenikają i nie ma konkretnego modelu parafialnej strony internetowej. Mimo bogactwa treści, jakie z sobą niesie, nie zastąpi też ona żywego uczestnictwa w spotkaniu wiernych.

Autorem ostatniego referatu w tej części konferencji był dr inż. Marcin Łuszczczyk z Wydziału Ekonomii i Zarządzania Politechniki Opolskiej. Nosił on tytuł: *Kościół w dobie internetu – rozważania ekonomisty nad rolą Kościoła we współczesnym społeczeństwie*, a jego współtwórcą był prof. dr hab. Kazimierz Górka z Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Punktem wyjścia było wskazanie na spadek praktyk religijnych i relatywizację postaw moralnych polskiego społeczeństwa, coraz bardziej przekonanego, że zasady katolickie nie przystają do obecnej rzeczywistości, i coraz chętniej przyjmującego wizję niczym nieograniczonej wolności jednostki. Takie przekonanie mocno kontrastuje z rozwijającą się od XIX w. w nauczaniu papieży i Soboru Watykańskiego II katolicką nauką społeczną. Kościół bowiem od dziesięcioleci wskazuje na problemy, które dopiero zaczyna dostrzegać współczesna ekonomia. Dobrobyt materialny nie stanowi o jakości życia, stąd nieodzowne jest powiązanie ekonomii z etyką. Podsumowując swoje wystąpienie, ekonomista stwierdził, że skuteczna prezentacja katolickiej nauki społecznej przekonałaby wielu niezainteresowanych, że katolicka moralność wcale nie jest nieprzystająca do obecnej rzeczywistości.

W dyskusji wieńczącej tę sesję powracały kwestie strategii przechowywania danych, wychowywania kandydatów do kapłaństwa do odpowiedzialnego korzysta-

nia z sieci, rozkładania się odpowiedzialności za redagowanie parafialnych stron WWW, ich ujednoczenia oraz monitoringu zamieszczanych tam treści.

W ostatniej części naukowych obrad, których przedmiotem był Internet jako narzędzie działalności duszpasterskiej, dr Michał Wyrostkiewicz z Katedry Historii Liturgii na Wydziale Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II zaprezentował zagadnienie *Portale społecznościowe a budowanie wspólnoty Kościoła*. Wśród atutów, jakich dostarczają Kościołowi tego rodzaju media, zwrócił on szczególną uwagę na kategorię uczestnictwa, realną komunikację, dwustronność i interaktywność. Pewnych trudności przysparzają natomiast: ageograficzność, hipertekstualność i digitalność. Prelegent jasno zaznaczył, że media społecznościowe mogą być traktowane jedynie jako wsparcie, gdyż w przeciwnym razie staną się substytutem wspólnoty eklezjalnej, „fanklubem Jezusa”.

Problematykę Internetu jako przestrzeni kaznodziejskiej przedstawił ks. dr hab. Marek Lis, prof. UO – kierownik Katedry Homiletyki, Mediów i Komunikacji na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego. W swoim wystąpieniu medio- i filmoznawca skoncentrował się na dialogicznym charakterze chrześcijańskiego przepowiadania, na który wskazuje grecki źródłosłów słowa „homilia”. Kaznodzieja powinien znać adresatów homilii, jak pasterz zna zapach swej owczarni. Z kolei kazania zamieszczane w Internecie są oderwane od konkretnej sytuacji i poprzez swoją achroniczność i atekstualność nie stanowią odpowiedzi na potrzeby wspólnoty.

Następnie mgr Lidia Urbańczyk, doktorantka na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Opolskiego, zaprezentowała temat: *Portale internetowe dla dzieci i młodzieży o tematyce religijnej*. Analizie poddane zostały cztery portale katolickie adresowane do najmłodszych użytkowników sieci: „Dobry Pasterz”, „Promyczek Dobra”, „Mały Przewodnik Katolicki” i „Mały Gość Niedzielny”. Po omówieniu każdego z nich prelegentka stwierdziła, że owe propozycje, skierowane do dzieci w różnym wieku, są wobec siebie komplementarne. Budują one tożsamość młodego chrześcijanina, użytkownika nowych mediów.

Ostatni referat, „*Ćwierkający papież*” – *mikroblogi papieża Benedykta XVI i Franciszka*, wygłosił mgr Piotr Wajs, doktorant na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego. Prelegent omówił historię i zawartość papieskiego konta na *Twitterze*, zwracając uwagę na ilość *twittów*, ich treść oraz liczbę *followersów* („śledzących”) w poszczególnych okresach z rozróżnieniem na pontyfikat Benedykta XVI i Franciszka. Wśród negatywów papieskiego konta zostały wymienione: brak ciągłości pomiędzy Benedyktem XVI a Franciszkiem, brak wykorzystania możliwości dodawania załączników i brak odpowiedzi na zapytania internautów. Po stronie pozytywów zostały odnotowane: duża liczba odbiorców, zachęta do mo-

dlitwy, praktyczne wyjaśnianie wiary, zachęta do refleksji nad wiarą, zachęta do realnego zastosowania treści poznanych w sieci, podkreślenie chrystocentrycznego charakteru Kościoła, wyjście do pokolenia wirtualnego i odniesienie innych mediów do *@Pontifex*.

Również po tej części naukowych obrad nie zabrakło dyskusji, w której podjęto ponownie kwestię ageograficzności kontaktów w sieci, również ageograficzności posuniętej do niebezpiecznych granic podczas transmisji adoracji Najświętszego Sakramentu. Pytano też o rozróżnienie pomiędzy społecznością a wspólnotą, gatunek nowych form przepowiadania obecnych w Internecie, wiarygodność nauki kościelnej prezentowanej w przestrzeni wirtualnej oraz możliwość wykorzystania sieci do katechezy sakramentalnej.

Znamienny dla tej konferencji był fakt, że wielu z jej uczestników jeszcze tego samego dnia zamieściło informacje na jej temat na swoich profilach *twitterowych*. Wśród wielu opisów towarzyszących przesyłanym tam zdjęciom, na uwagę zasługuje prosty i zwięzły komentarz autorstwa rzecznika Konferencji Episkopatu Polski: „Najkrótsza recenzja: BCK = Bardzo Ciekawa Konferencja”. Bogactwo zagadnień obecnych na styku tych dwóch rzeczywistości: Kościoła i Internetu owocowało twórczą dyskusją i wciąż stanowi inspirację do poszukiwań, badań i refleksji na temat koegzystencji tych płaszczyzn. Zapewne poszerzeniem zaprezentowanych treści będzie również zapowiadana publikacja pokonferencyjna, a być może również kolejne konferencje dotyczące zagadnienia wykorzystania Internetu przez Kościół.

KONRAD GŁOMBIK

Prezentacja książki *Etyka życia* Eberharda Schockenhoffa

Opole, 18 III 2015 r.

18 marca 2015 r. na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego odbyła się konferencja, podczas której miała miejsce prezentacja polskiej wersji popularnej w Europie książki niemieckiego teologa, Eberharda Schockenhoffa (ur. 1953), profesora teologii moralnej we Fryburgu Bryzgowijskim, zatytułowanej *Etyka życia. Podstawy i nowe wyzwania*. Idea przetłumaczenia tej obszernej publikacji (niemiecka wersja oryginalna wydana przez wydawnictwo *Herder* liczy 650 stron), do-

tyczącej podstawowych zagadnień współczesnej bioetyki, z języka niemieckiego na język polski zrodziła się podczas Kongresu Teologii Moralnej zorganizowanego przez *Catholic Theological Ethic in the World Church* w Trydencie w lipcu 2010 r. Konferencja ta stała się nie tylko dobrą okazją do poznania i nawiązania nowych kontaktów z czołowymi przedstawicielami teologii moralnej z różnych krajów świata oraz wymiany poglądów i doświadczeń, ale także dyskusji dotyczącej potrzeby popularyzacji myśli bioetycznej współczesnych czołowych przedstawicieli tej dyscypliny w Polsce.

Tak powstała idea przekładu książki Schockenhoffa, która w międzyczasie została wydana po hiszpańsku (*Ética de la vida*, 2012) i słoweńsku (*Etica živlejnja*, 2013). Pod koniec 2014 r. Redakcja Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO opublikowała jej polską wersję, przetłumaczoną przez ks. dr. hab. Konrada Głombika, prof. UO. Książka ta ukazała się w serii „Opolska Biblioteka Teologiczna” (nr 144) i liczy 612 stron. *Etyka życia* jest drugą publikacją prof. Schockenhoffa, której polskie tłumaczenie zostało wydane przez Redakcję Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO. Wcześniej, w 2006 r., ukazała się książka *Jaką pewność daje nam sumienie? Orientacja etyczna*, której przekładu dokonał ks. prof. dr. hab. Alojzy Marcol. W ten sposób kolejna publikacja niemieckiego teologa o renomie międzynarodowej dociera do polskiego czytelnika. Z racji dużej objętości oryginalnej wersji niemieckiej oraz złożoności fachowego języka i pojęć, które wymagały konsultacji z filozofami, teologami, prawnikami i lekarzami, prace translacyjne i redaktorskie trwały 4 lata.

Etyka życia składa się z dwóch części. Zawartość pierwszej z nich dotyczy podstaw bioetyki. W czterech rozdziałach zostały zaprezentowane zagadnienia dotyczące relacji między teologiczną etyką życia i bioetyką świecką, podstawy filozoficzne i teologiczne bioetyki oraz pryncypia etyczne współczesnej bioetyki. Druga część książki Schockenhoffa, składająca się z sześciu rozdziałów, omawia szczegółowe zagadnienia bioetyczne. Jest tam mowa o odpowiedzialności za własne życie, problemach etycznych w ramach postępowania diagnostycznego i terapeutycznego, problematyka eksperymentów biomedycznych, odpowiedzialności za życie innych (zagadnienie aborcji i eutanazji) oraz odpowiedzialności człowieka za życie zwierząt. W zakończeniu omawianej publikacji autor prezentuje podstawowe chrześcijańskie postawy etyki życia, do których zaliczył podziw i zdumienie, współczucie i troskę oraz samoograniczenie i miarę.

Szczególnym atutem *Etyki życia* jest fakt, że na jej kartach znajdujemy krytyczny dialog z myślą i argumentacją utylitarystyczną w obszarze bioetyki, które zdominowały współczesne rozumienie problemów bioetycznych i w dużej mierze są podstawą praktycznych rozwiązań w tym zakresie w Europie i Polsce. Scho-

ckenhoff prezentuje pryncypia bioetyczne, omawia pozycje i wskazuje na możliwe rozwiązania z punktu widzenia chrześcijańskiego. Taka droga argumentacji nie oznacza ograniczenia się do racji teologicznych czy nauczania zawartego w dokumentach Kościoła, ale w dużej mierze obejmuje sięganie do racji rozumowych, co sprawia, że adresatami treści zawartych w książce są nie tylko chrześcijanie. Jedną z pilnych kwestii współczesnej bioetyki jest problem legalizacji postawy negacji solidarności pod pozorem autonomii i wolności. Zdaniem Schockenhoffa, uzasadnia to konieczność podkreślania bezwarunkowego uznania praw każdej istoty ludzkiej oraz poszanowania wszystkiego, co żyje.

Konferencja na Wydziale Teologicznym w Opolu była nie tylko okazją do prezentacji polskiej edycji *Etyki życia*, ale stworzyła także szansę spotkania jej autora i dyskusji na temat jego stanowisk oraz aktualnych w Europie kwestii bioetycznych. Schockenhoff wygłosił wykład na temat aktualnej debaty o eutanazji w Niemczech, skupiając się na jednym z kluczowych argumentów w niej przytaczanych, którym jest poszanowanie autonomii człowieka. Interesującym jest fakt, że w Niemczech na bazie świadomości nazistowskiej przeszłości nie przyjęto dotąd ustawodawstwa legalizującego eutanazję, a dyskusje na ten temat prowadzone są w nielicznych środowiskach i wąskich gronach specjalistów – i to w perspektywie ewentualnych przyszłych rozwiązań. Podczas konferencji głos zabrali także wiodący polscy bioetycy, przedstawiciele różnych wydziałów teologicznych: Piotr Morciniec (UO), bp Józef Wróbel (KUL) oraz Marian Machinek (UWM). Wielu z uczestników konferencji podkreślało konieczność dyskusji na temat kwestii, z którymi współcześnie w tej samej mierze konfrontowani są przedstawiciele etyki teologicznej w różnych krajach Europy. Polskie wydanie *Etyki życia* Schockenhoffa może stać się dla polskich naukowców i studentów ważnym narzędziem, ułatwiającym prowadzenie debat i dialogu na tematy bioetyczne z nowoczesną myślą i mentalnością, które zostały zdominowane przez utylitaryzm.

KONRAD GŁOMBIK

50-lecie wymiany listów między biskupami Polski i Niemiec

Sprawozdanie, Erfurt 30–31 X 2015 r.

Jesień 2015 r. to nie tylko czas, w którym przypada 50. rocznica zakończenia Soboru Watykańskiego II, ale także ważnego dla stosunków polsko-niemieckich wydarzenia, związanego z wymianą listów między biskupami Polski i Niemiec. Wydarzenie to miało miejsce w ramach kończących się obrad soborowych i w dużej mierze zostało zainspirowane jego duchem. Wymiana listów jest najczęściej kojarzona w Polsce ze słowami biskupów polskich: „wybaczamy i prosimy o wybaczenie”, które wywołało oburzenie ówczesnej władzy i doprowadziło do nagonki i ataków na Kościół, a w środowiskach intelektualistów katolickich spotkało się z niezrozumieniem. Perspektywa półwiecza jest dobrą okazją, aby rzeczowo dyskutować o tym wydarzeniu, jego przyczynach, okolicznościach i znaczeniu dla współczesnych relacji między sąsiednimi narodami, jakimi są Polska i Niemcy. Jubileusz wymiany listów między episkopatami tych krajów stał się tematem wielu konferencji naukowych, wśród których na uwagę zasługuje spotkanie naukowców z Polski (z Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego) i z różnych ośrodków naukowych w Niemczech, a zorganizowane przez Wydział Teologii Katolickiej w Erfurcie. Konferencja zatytułowana *50 Jahre polnisch-deutscher Briefwechsel. Aussöhnung im Konflikt* miała miejsce w dniach 30–31 października 2015 r. i została tak zorganizowana, że każde z poszczególnych zagadnień zostało przedstawione z polskiej i niemieckiej perspektywy.

W pierwszej części konferencji, dotyczącej wydarzeń poprzedzających wymianę listów między biskupami polskimi i niemieckimi, zostało zaprezentowane wzajemne postrzeganie stosunków polsko-niemieckich w latach 1945–1965 oraz fakty związane z działalnością kard. A. Hlonda po zakończeniu II wojny światowej na tzw. ziemiach odzyskanych. Ks. prof. dr hab. Helmut Sobeczko z Uniwersytetu Opolskiego w swoim referacie o percepcji Kościoła w Niemczech po 1945 r. przez polskich katolików zwrócił uwagę na wrogość wobec Niemców, która była skutkiem II wojny światowej, ale była także podsycana przez komunistyczną propagandę oraz niemiecki rewizjonizm. Podkreślił także pozytywny wpływ na te relacje środowiska „Tygodnika Powszechnego”, zwłaszcza

zaś S. Stommy. Z kolei dr Sebastian Holzbrecher z Erfurtu, referując na temat postrzegania Polski po 1945 r. przez katolików niemieckich, zwrócił uwagę na wrogość wobec Polski związaną z wypędzeniami licznych Niemców i tabuizacją II wojny światowej. Jednocześnie wspominał o początkach kontaktów między Kościołami lokalnymi obu krajów, w tym m.in. o zaproszeniu biskupów polskich do Niemiec (w 1958 r. skierowano zaproszenie do kard. S. Wyszyńskiego) oraz postaci św. Jadwigi Śląskiej, która w 1960 r. została przedstawiona przez kard. J. Döpfnera jako pomost między obu narodami. W dyskusji po tych referatach przypominano inne oficjalne i prywatne inicjatywy po stronie niemieckiej, które służyły wzajemnemu zbliżeniu (m.in. ruch *PAX Christi*, czy akcja *Sühnezeichen*). Do przyczyn długiego procesu wzajemnego zbliżenia zaliczono m.in. złożoną sytuację Kościoła w Polsce po II wojnie światowej oraz skomplikowaną sytuację polityczną (zimna wojna).

W ramach pierwszej sesji była omawiana także sprawa działalności kard. A. Hlonda i jego pełnomocnictw papieskich, na mocy których ustanowił on na tzw. ziemiach odzyskanych administratury apostolskie i powołał administratorów apostolskich. Prof. dr Rainer Bendel z Tybingi przedstawił postrzeżenie sprawy kard. Hlonda w historiografii niemieckiej. Do naszych czasów jest ona zdominowana przez literaturę, która wydaje jasną ocenę postępowania polskiego prymasa jako niezgodną z papieskimi pełnomocnictwami i podkreśla jego nacjonalistyczne nastawienie. Do naszych czasów ukazują się w prasie niemieckiej teksty na ten temat informujące o „kłamstwach w imieniu papieża”. Z kolei ks. dr hab. Konrad Glombik, prof. UO przedstawił kwestie dotyczące kard. A. Hlonda w świetle polskiej historiografii. Ogólne opracowania na temat powojennej historii Kościoła w Polsce zasadniczo przekazują fakty związane z ustanowieniem administracji apostolskich na tle innych wydarzeń historycznych i ówczesnej sytuacji politycznej. Opracowania biograficzne dotyczące polskiego prymasa, oprócz faktów, podają także racje usprawiedliwiające jego działanie. Z kolei opracowania szczegółowe, dotyczące działalności kard. Hlonda na tzw. ziemiach odzyskanych, drobiazgowo przedstawiają fakty oraz analizują racje jego postępowania, do których zalicza się: wypełnienie woli papieża, chęć zaprowadzenia porządku w pogrążonym w chaosie życiu kościelnym oraz polonizacja i rekatolicyzacja nowych terytoriów. W dyskusji, z jednej strony, uwagę zwracano na niepewność sytuacji politycznej, w której w sposób zdecydowany działał polski prymas oraz wola zapewnienia duszpasterstwa polskiej ludności przesiedlanej ze Wschodu, a z drugiej jego nadużycia w interpretacji pełnomocnictw papieskich, do których się sam przyznał, co było przyczyną usunięcia kanonicznie ustanowionych ordynariuszy na tych terenach.

Zwieńczeniem pierwszego dnia obrad był wykład otwarty prof. dr. Karla-Josepha Hummela z Bonn na temat 50-lecia wymiany listów między biskupami polskimi i niemieckimi. Ukazał on kontekst społeczno-historyczny listu, do którego należało świętowanie tysiąclecia chrztu Polski oraz bilateralne stosunki między biskupami polskimi i niemieckimi. Hummel przedstawił także szczegóły dotyczące wymiany listów, w tym m.in. spór między kard. J. Döpfnerem i kard. S. Wyszyńskim we wrześniu 1965 r., czas między oficjalnym podpisaniem listów (list polski jest datowany na 18 XI 1965 r., a niemiecki 5 XII 1965 r.), szczegóły przygotowania listu niemieckiego i jego zatwierdzenia przez głosowanie, czy kwestia przyjęcia zaproszenia na obchody milenium chrztu Polski. W referacie tym zostali wspomniani także ludzie pojednania polsko-niemieckiego, do których referent zaliczył: K. Adenauera, H. Kohla, T. Mazowieckiego, kard. K. Wojtyłę kard. B. Kominka, bp. G. Schaffrana, bp A. Bengscha i bp F. Hengsbacha. Pomimo różnicy zdań i różnych kontrowersji dotyczących m.in. prawa do ojczyzny, biskupi niemieccy, podobnie jak i polscy, byli przekonani, że nie chodzi o dokument o charakterze politycznym, ale akt, który wypływa z ducha Soboru Watykańskiego II i nie dotyczy kwestii regulacji granic między Polską i Niemcami, ale wyłącznie do spraw kościelnych i problemu pojednania w wymiarze moralnym. Kiedy w następnym roku zaproszeni na obchody milenium chrztu Polski biskupi niemieccy nie otrzymali prawa przyjazdu do Polski, wzięli udział w uroczystościach zorganizowanych w Rzymie. W 1972 r. – roku uznania granicy polsko-niemieckiej – nastąpiło oziębienie stosunków między obu krajami w związku z kwestią wypędzonych. Do zmiany atmosfery przyczyniła się wizyta polskich biskupów (kard. K. Wojtyła, kard. S. Wyszyński) w Niemczech w 1978 r. oraz pomoc materialna Kościoła w Niemczech udzielona Polsce w okresie stanu wojennego. W dyskusji po tym referacie zostały poruszone dalsze elementy procesu pojednania polsko-niemieckiego. Była mowa zarówno o oficjalnych inicjatywach instytucji państwowych i pozarządowych, jak i nieoficjalnych, konkretnych przejawach dobrych relacji między poszczególnymi ludźmi, będących urzeczywistnieniem pojednania między Polską a Niemcami.

Pierwsza sesja drugiego dnia konferencji dotyczyła historii recepcji wymiany listów biskupów polskich i niemieckich. Reakcje w Polsce przedstawił ks. dr Piotr Górecki z Uniwersytetu Opolskiego. Prelegent wspominał m.in. o negatywnych reakcjach polskiej prasy, która zorganizowała nagonkę na polskich biskupów, zarzucała im manipulację i stawiała pytanie o zasadność ich występowania w imieniu narodu polskiego. Z kolei dr Theo Mechtenberg z Bad Oeynhausen mówił o krytycznej recepcji listu w Niemczech i jego wpływie na politykę wschodnią Niemiec oraz proces zbliżenia i pojednania z Polską. Pewne zarzuty dotyczyły konsekwencji politycznych listu, w tym m.in. braku sformułowań dotyczących kwestii granicy

polsko-niemieckiej oraz sprawy wypędzenia Niemców. W pewnej mierze wiązało się to z faktem, że list został przygotowany przez biskupów z terytorium byłego NRD (bp Bengsch, bp Schaffran). Z kolei dr Severin Gawlitta z Essen przedstawił nowe źródła dotyczące wymiany listów między biskupami polskimi i niemieckimi. Wspomniał on o kontrowersyjnym z punktu widzenia niemieckiego przemówieniu kard. S. Wyszyńskiego wygłoszonym we Wrocławiu 31 sierpnia 1965 r., które zostało odebrane przez niemiecką prasę jako nacjonalistyczne i antyniemieckie, podczas gdy miało ono na celu przeciwstawienie się zamiarom znacjonalizowania mienia kościelnego przez komunistyczny rząd polski. Gawlitta przedstawił także najnowsze wyniki badań dokumentów archiwalnych dotyczące szczegółów napisania i wymiany listów. Wynika z nich m.in. to, że trwały rozmowy między biskupami polskimi i niemieckimi na temat listów i ich treści przed ich przekazaniem (istniała wersja robocza listu i wersja ostatecznie podpisana). Dyskusje po tej sesji zdominowały kwestie nowych badań dotyczących szczegółów sformułowania i wymiany listów biskupów polskich i niemieckich, które powodują, że dotychczas przyjmowane tezy przybierają charakter mitu.

Kolejna sesja w drugim dniu konferencji została poświęcona osobistościom, które przyczyniły się do procesu pojednania między narodem polskim i niemieckim. Ks. prof. dr Josef Pilvousek z Erfurtu skupił się na postaciach bp. G. Schaffrana i Güntera Särchena, których uznał za postacie polsko-niemieckiego pojednania. Z kolei ks. dr hab. Erwin Mateja, prof. UO, przedstawił wkład do dzieła pojednania polsko-niemieckiego ks. kard. B. Kominka oraz ks. abp. A. Nossola. W dyskusji po tej sesji zostały przywołane jeszcze inne postacie i instytucje, które przyczyniły się do polsko-niemieckiego pojednania. Wspomniani zostali m.in. G. Hitschke, K. Riedel, *Maximilian-Kolbe-Werk* po stronie niemieckiej oraz M. Pszon, T. Mazowiecki i środowisko „Tygodnika Powszechnego” po stronie polskiej. Zauważono także wkład w pojednanie polsko-niemieckie kontaktów między teologami z Uniwersytetu w Tybindze i Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Ponadto dyskutowano o pojęciu „prawo do ojczyzny” w rozumieniu bp. Schaffrana i bp. Bengscha oraz o konieczności włączenia wypędzonych w proces pojednania między narodem polskim i niemieckim.

Ostatnia sesja dotyczyła postrzegania relacji polsko-niemieckich za pontyfikatu Jana Pawła II. Zdaniem ks. prof. dr. hab. Tadeusza Doli z Uniwersytetu Opolskiego postrzeganie w Polsce niemieckiego Kościoła za pontyfikatu Jana Pawła II charakteryzuje pozytywne uznanie. Uzasadnieniem takiej postawy jest m.in. jego otwarcie ekumeniczne, dialog z przedstawicielami innych religii i wyznań, aktywność na rzecz pojednania polsko-niemieckiego, działalność charytatywna, apostołstwo laikatu, zamożność i dobra organizacja oraz przyjazny model relacji

państwo – Kościół w Niemczech. Wśród negatywnych elementów Dola wymienił nastawienie antypapieskie (wiąże się to głównie z krytycznymi komentarzami H. Künga wobec Jana Pawła II) oraz dystansowanie się świeckich wobec hierarchii Kościoła. Zasadniczo można mówić o zainteresowaniu w Polsce życiem Kościoła w Niemczech, a jednocześnie o przestrzeganiu przed pewnymi niebezpieczeństwami, które dotknęły ten Kościół i grożą Kościołowi w Polsce. Z kolei prof. dr Jörg Seiler z Erfurtu przedstawił postrzeganie w Niemczech polskiego Kościoła za pontyfikatu Jana Pawła II. Wspomnił m.in. o podróżach kard. K. Wojtyły (1974, 1975, w 1977 r. otrzymał doktorat *h.c.* Uniwersytetu w Moguncji) i Episkopatu polskiego (wrzesień 1978) do Niemiec. Z kolei po wyborze Wojtyły na papieża po początkowym pozytywnym przyjęciu tego wydarzenia, zaczęły pojawiać się krytyczne głosy dotyczące papieża i Kościoła w Polsce. Krytykowano m.in. mesjanizm polskiego Kościoła i teologię polityczną, patos i pobożność maryjną. Pojawiały się nawet skrajnie krytyczne głosy dotyczące Jana Pawła II, określanego jako „misjonarza dnia wczorajszego”. Oprócz tego było wiele pozytywnych reakcji, do których należy określanie papieża z Polski jako „przyjaciela Niemców”, czy współpraca episkopatów obu krajów przy kanonizacji Maksymiliana M. Kolbego i Edyty Stein. Pewne napięcia w relacjach Kościoła w Polsce i Niemiec zrodziły się w kwestii duszpasterstwa w języku niemieckim na Śląsku. Wiązało się to z wizytą Jana Pawła II na Górze Świętej Anny w 1983 r., który nie wspomniął mniejszości niemieckiej na Śląsku, a także z wypowiedzią kard. J. Glempa z 15 sierpnia 1984 r. w Częstochowie o tym, że nie ma potrzeby duszpasterstwa w języku niemieckim na Śląsku. Seiler przypomniał, że o pojednaniu nie można tylko mówić, ale należy więcej czynić na jego rzecz. Kwestia możliwości działań na rzecz pojednania polsko-niemieckiego była także przedmiotem dyskusji prowadzonej na zakończenie tej sesji konferencji.

Ostatni referat na temat Europy oraz polskiego i niemieckiego Kościoła w XXI w. został wygłoszony przez dr Urszulę Pękałą z Moguncji. W ramach swojego wystąpienia referentka podkreśliła znaczenie pojednania polsko-niemieckiego dla zjednoczonej Europy, wspólnoty kulturowej obu krajów oraz wskazała na ich wspólne zadania w Europie na rzecz pokoju, wartości chrześcijańskich i wspólnej przyszłości. Pękała nazwała kard. B. Kominka „nieznanym ojcem Europy” oraz zwróciła uwagę na to, że pojednanie między Polską i Niemcami należy uznać za wzorzec dla procesów pojednania między innymi krajami. Kwestia ta zdominowała dyskusję po tym referacie. W jej trakcie wspomniano m.in. o pojednaniu między Czechami i Niemcami, Polską i Ukrainą, Japonią i Chinami. Dyskutowano także czy i w jakiej mierze jest możliwe przeniesienie religijnej kategorii pojednania na społeczeństwa zsekularyzowane.

Całość obrad podsumował prof. dr Benedikt Kranemann z Erfurtu, który zwrócił uwagę, że konferencja przyczyniła się do wyjaśnienia wielu spraw związanych z listem biskupów polskich do niemieckich. Jej charakter dwugłosu, ukazujący problematykę z dwóch perspektyw, przyczynił się do ożywionych dyskusji i może być modelem dla innych konferencji. Należy kontynuować wspólne badania i projekty naukowe na temat wkładu Kościołów w obu krajach na rzecz zjednoczonej Europy oraz znaczenia i rozumienia pojednania między narodami.

DARIUSZ KROK

Sprawozdanie z działalności Wydziału Teologicznego

Uniwersytetu Opolskiego w roku akademickim 2014/2015

1. Kształcenie kadry i działalność dydaktyczna

Rok akademicki 2014/2015 był dwudziestym pierwszym cyklem naukowo-dydaktycznym w historii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. Wydział Teologiczny wkroczył zatem w trzecią dekadę swojej działalności akademickiej.

W minionym roku akademickim prowadzono działalność dydaktyczną na czterech kierunkach studiów stacjonarnych: jednolitych studiach magisterskich „teologia”, studiach I i II stopnia „nauki o rodzinie” oraz studiach I stopnia „muzykologia” i „kultura śródziemnomorska”. W ramach studiów III stopnia, tj. doktoranckich, prowadzono zajęcia na kierunku „teologia”. Ponadto realizowano proces dydaktyczny pięciu programów studiów podyplomowych: „Socjoterapia”, „Pokojuowe rozwiązywanie konfliktów. Ekumeniczne drogi pojednania”, „Wychowanie do życia w rodzinie”, „Wiedza o Biblii” oraz „Ikonopisarstwo. Studium chrześcijańskiego Wschodu”. Ogółem liczba studentów wynosiła: na studiach stacjonarnych – 319 osób, na studiach doktoranckich – 105 i studiach podyplomowych – 137 osób. Na początku roku akademickiego 2014/2015 otwarto nowy kierunek w ramach studiów doktoranckich: „nauki o rodzinie”.

Podobnie jak i w poprzednich latach, w roku akademickim 2014/2015 na Wydziale Teologicznym działały: 3 instytuty (Instytut Ekumenizmu i Badań nad Inte-

gracją; Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej oraz Instytut Nauk o Rodzinie) i 23 katedry. Zatrudnionych było 47 pracowników naukowo-dydaktycznych: 32 samodzielnych pracowników (w tym 10 z tytułem naukowym profesora i 22 doktorów habilitowanych), 12 adiunktów, 1 asystent z tytułem magistra oraz 2 doktorów na etatach starszych wykładowców. Ponadto 15 wykładowców prowadziło zajęcia zlecone. Wydział posiada uprawnienia do nadawania stopni naukowych doktora i doktora habilitowanego w dziedzinie nauk teologicznych, a także wnioskowania o nadanie tytułu naukowego profesora.

W minionym roku akademickim trzech pracowników Wydziału uzyskało tytuł naukowy profesora (prof. dr hab. Remigiusz Pośpiech – nauk humanistycznych; ks. prof. dr hab. Norbert Widok i ks. prof. dr hab. Radosław Chałupniak – nauk teologicznych). Oprócz wymienionych awansów naukowych pracowników WT UO, 13 osób spoza wydziału uzyskało stopnie naukowe: 1 osoba – stopień naukowy doktora habilitowanego nauk teologicznych i 12 osób – stopień naukowy doktora nauk teologicznych.

W ramach kształcenia na Wydziale Teologicznym UO tytuł zawodowy magistra teologii i nauk o rodzinie uzyskało 55 osób, tytuł zawodowy licencjata nauk o rodzinie, muzykologii i kultury śródziemnomorskiej – 34 osoby oraz dyplom ukończenia studiów podyplomowych – 106 osób.

Oprócz zajęć dydaktycznych na Uniwersytecie Opolskim, pracownicy Wydziału Teologicznego prowadzili wykłady na Diecezjalnym Uniwersytecie Ludności Wiejskiej w Opolu, kształcącym liderów zaangażowanych w aktywność lokalną, Diecezjalnym Instytucie Muzyki Kościelnej, kształcącym muzyków kościelnych, a także zajęcia dydaktyczne dla uczniów i nauczycieli szkół Opolszczyzny.

2. Działalność naukowo-badawcza

Ważnym obszarem aktywności naukowo-badawczej Wydziału Teologicznego jest wieloaspektowa działalność pracowników naukowych, która wyraża się w postaci licznie prowadzonych badań i publikacji, a także czynnym udziale w konferencjach naukowych, organizowanych w kraju i zagranicą. W tym zakresie wskazać należy na przynależność pracowników do krajowych i zagranicznych gremiów naukowych, w ramach których prowadzą aktywne prace badawcze.

W minionym roku sprawozdawczym pracownicy naukowcy Wydziału zrealizowali w sumie 51 projektów badawczych, w tym: 30 projektów finansowanych ze środków na badania statutowe, 17 projektów ze środków na badania naukowe młodych pracowników naukowych oraz uczestników studiów doktoranckich, 1 projekt

w ramach dofinansowania z UE, pt.: *Ecumenical ways of reconciliation in Europe*, 1 projekt w ramach specjalnego programu *Central European Exchange Program for University Studies* (CEEPUS), 2 projekty z udziałem pracowników WT w ramach zespołowych grantów NCN realizowanych poza UO: 1) „Encyklopedia ekumenizmu w Polsce (1964–2014)”; 2) „Polska pieśń i muzyka ludowa. Źródła i materiały. Podlasie”. W roku sprawozdawczym nie uzyskano nowych grantów badawczych finansowanych przez NCN.

W ramach badań statutowych tematyka skupiona była wokół pięciu głównych zagadnień, które stanowią kontynuację dotychczasowych badań (współczesne badania teologiczno-filozoficzne, problematyka ekumeniczna i integracji europejskiej, dzieje liturgii ze szczególnym uwzględnieniem Kościoła na Śląsku, badania biblijne, rodzina i problemy etyczno-moralne we współczesnym społeczeństwie początku XXI w.). W ramach szczegółowych zagadnień realizowane były m.in. następujące tematy: pasterska myśl o rodzinie; człowiek wobec sytuacji trudnych – poradnictwo i terapia; Kościół w Internecie – Internet w Kościele; malarstwo religijne w podręcznikach szkolnych; katalog organów diecezji opolskiej; wiara w poszukiwaniu zrozumienia; komentarz do Księgi Proroka Ezechiela; wychowanie w szkole; Krzysztof Zanussi – przewodnik teologiczny; aksjologiczny wymiar sportu; szkoła organistowska w Opolu w latach 1974–2014; oblicza tolerancji i nietolerancji religijnej; etyka teologiczna w zmieniającym się świecie.

Ponadto w ramach Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją skupiono się na badaniu aspektów dialogu międzywyznaniowego oraz aktualnych przemian polityczno-społecznych w kraju i UE; w ramach Instytutu Nauk o Rodzinie kontynuowane były badania nad społecznymi, psychologicznymi i kulturowymi uwarunkowaniami funkcjonowania systemów rodzinnych, natomiast Instytut Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej koncentrował swoje eksploracje badawcze nad kulturą sakralną i muzyczną regionu Śląska Opolskiego oraz czynnikami społeczno-kulturowymi.

Wyniki powyższych badań zostały opublikowane w formie prac zbiorowych i monografii, a także w postaci artykułów zamieszczanych w krajowych i zagranicznych czasopismach naukowych.

3. Działalność wydawnicza

Rozpoznawalnym elementem działalności naukowej Wydziału Teologicznego UO jest dynamiczna działalność wydawnicza, która realizowana jest przede wszystkim w ramach prac Redakcji Wydawnictw Wydziału Teologicznego, ale również

poprzez publikacje w pracach zbiorowych i czasopismach wydawanych w innych ośrodkach krajowych i zagranicznych. W minionym roku akademickim pracownicy wydziału opublikowali 21 pozycji zwartych (monografie jedno- i wieloautorskie), 8 numerów czasopism naukowych (3 roczniki i 2 półroczniki) oraz 121 artykułów naukowych. Spośród czasopism cztery tytuły znajdują się na ministerialnej liście czasopism punktowanych: „Studia Oecumenica” – 10 pkt (lista ERIH); „Liturgia Sacra” – 6 pkt; „Family Forum” – 5 pkt; „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego” – 4 pkt. Zgodnie z ustalonymi normami, dofinansowanie druku pozycji zwartych w ramach Redakcji Wydawnictw Wydziału Teologicznego UO zostało wypracowane ze środków finansowych badań własnych i statutowych.

Obecnie na Wydziale Teologicznym wydawanych jest 10 serii wydawniczych: „Opolska Biblioteka Teologiczna”, „Ekumenizm i Integracja”, „Z Dziejów Kultury Chrześcijańskiej na Śląsku”, „Człowiek – Rodzina – Społeczeństwo”, „Colloquia Theologica”, „Sympozja”, „Podręczniki i Skrypty”, „Liturgia – Musica – Sacra”, „Wkład Chrześcijaństwa w Kulturę Polską”, „Musica Claromontana” oraz 7 tytułów własnych czasopism: „Liturgia Sacra”, „Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego”, „Studia Oecumenica”, „Scriptura Sacra”, „Przegląd Piśmiennictwa Teologicznego”, „Family Forum” i „Diakon”.

4. Konferencje naukowe i wykłady otwarte

Charakterystyczną cechą funkcjonowania każdej jednostki naukowej jest organizacja i udział pracowników w konferencjach i sympozjach naukowych. W minionym roku sprawozdawczym na Wydziale Teologicznym zorganizowano łącznie 11 konferencji naukowych i sympozjów, z czego 2 międzynarodowe, 2 z udziałem gości zagranicznych, 5 ogólnopolskich i 2 lokalne. W sumie we wszystkich konferencjach wzięło udział ponad 300 uczestników, w tym 12 z zagranicznych uniwersytetów, instytutów i innych placówek naukowych z 9 państw: Austrii, Republiki Czeskiej, Francji, Japonii, Niemiec, Słowacji, Szwajcarii, Włoch i Węgier.

Najważniejsze konferencje zorganizowane na Wydziale Teologicznym UO:

- a) konferencje międzynarodowe, której językiem obrad jest język kongresowy
  - *Faith and Moral: Contemporary Challenges – Reorientation of Values – Change of Moral Norms?, Catholic Theological Ethics in the World Church* (CTEWC), 14–16 XI 2014, Kraków;
  - Misja Kościoła, który dąży do jedności. 50 lat od promulgacji Dekretu o ekumenizmie, 5–6 XII 2014, Kamień Śląski.

- b) konferencje z udziałem gości zagranicznych
- Prenatalny okres życia człowieka – zagadnienie interdyscyplinarne, 19 XI 2014, Opole;
  - Tradycje monastyczne w Europie. Między liturgiką a performatyką II, 22–23 X 2014, Opole – Wrocław.
- c) konferencje ogólnopolskie
- Konferencja Interdyscyplinarna „Bezdzielnosc jako problem wspolczesnego swiata. Styl zycia – niepłodność – adopcja”, 20–21 X 2014, Kamień Śląski;
  - Kościół a Internet. Społeczeństwo internautów a kultura globalna, 01 XII 2014, Opole
  - Ekumeniczna wizja Kościoła, 29 X 2014, Opole;
  - IV Konferencja organoznawcza „Śląskie organy”, 18 III 2015, Opole;
  - Konferencja naukowa „Różne oblicza terapii. Teoria i praktyka”, 22 IV 2015, Opole.

Ponadto podkreślić należy udział licznej grupy nauczycieli akademickich Wydziału Teologicznego w konferencjach i sympozjach organizowanych przez inne – krajowe i zagraniczne – ośrodki naukowe. 12 pracowników uczestniczyło w zagranicznych konferencjach naukowych (Austria, Białoruś, Czechy, Hiszpania, Indie, Niemcy, Słowacja, Ukraina, Węgry, Włochy), prezentując referaty bądź komunikaty. W sumie pracownicy Wydziału wygłosili 100 referatów, 3 komunikaty i 2 inne formy wystąpień, z czego 14 na konferencjach zagranicznych.

Wydział Teologiczny w ramach swojej działalności naukowej stara się utrzymywać stały kontakt ze środowiskiem lokalnym miasta Opola i regionu Opolszczyzny oraz rozwijać aktywność duszpasterską. W ramach popularyzacji wiedzy naukowej oraz promocji aktualnych wyników badań naukowych Wydział Teologiczny w minionym roku akademickim zorganizował szereg działań, m.in. wykłady otwarte pt. „Wiara zdrowie” (II – IV 2015 r.), kursy organistowskie i muzyczne w ramach Instytutu Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej WT we współpracy z Diecezjalnym Instytutem Muzyki Kościelnej, a także cykl szkoleń z zakresu studium przygotowania do diakonatu stałego (IX 2014 r. – VI 2015 r.). Odbывały się także systematyczne spotkania i wykłady prowadzone w ramach Duszpasterstwa Nauczycieli Akademickich i Duszpasterstwa Studentów *Resurrexit*.

W ramach aktywności naukowej Wydziału Teologicznego należy podkreślić zaangażowanie studentów w promocję wiedzy i wyników badań. Na Wydziale aktywnie działają Samorząd Studencki oraz koła naukowe: Koło Naukowe Studentów Teologii, Koło Naukowe Studentów Nauk o Rodzinie i Koło Naukowe Studentów Muzykologii. Czynniki włączają się one w życie Wydziału poprzez współorgani-

zowanie konferencji i wykładów, prezentację rezultatów prowadzonych prac naukowych (prace magisterskie i licencjackie) oraz uczestnictwo w konferencjach w ośrodkach akademickich w kraju i zagranicą.

5. Współpraca z zagranicą

W roku akademickim 2014/2015 Wydział Teologiczny prowadził współpracę międzynarodową w ramach programu Erasmus z 13 uniwersytetami zagranicznymi w następujących ośrodkach: Londyn, Leuven, Moguncja, Monastyr, Erfurt, Regensburg, Trnava, Praga, Ołomuniec, Arad, Kolonia, Craiova, Ljubljana, oraz w ramach programu CEEPUS – z uniwersytetem w Pecz (Węgry); Katolickim Uniwersytetem w Ruzomberoku (Słowacja), Uniwersytetem Wiedeńskim (Austria) i Uniwersytetem w Cluj-Napocza (Rumunia). W roku akademickim 2014/2015 w ramach tej współpracy przeprowadzono 11 projektów badawczych m.in. z Wydziałem Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Monastyrze, Uniwersytetem Lwowskim, diecezjami Hebei i Yongnian oraz *Équipe Européenne de Catéchèse* (EEK). 21 wykładowców i 22 studentów Wydziału uczestniczyło w wyjazdach zagranicznych na staże i konferencje naukowe (m.in. Wydział Teologii Katolickiej Uniwersytetu w Monastyrze, Uniwersytet w Lubijanie, *Saint Patrick's College Maynooth*, Uniwersytet w Erfurcie, Uniwersytet w Trnawie). Na Wydziale Teologicznym kształciło się 3 studentów zagranicznych na studiach licencjackich i magisterskich (z Tajwanu, Niemiec i Włoch) oraz 5 na studiach doktoranckich (z Ukrainy i Niemiec).

W minionym roku sprawozdawczym w rezultacie współpracy międzynarodowej zorganizowano 4 konferencje międzynarodowe. Ponadto miały miejsce wizyty wymienne z uniwersytetami z Niemiec, Austrii, Francji, Japonii, Słowacji, Czech, w trakcie których zaprezentowano zakres badań naukowych i kształcenia akademickiego w rodzimych instytucjach. Wydział Teologiczny w roku akademickim 2014/2015 gościł 10 naukowców z uniwersytetów, instytutów i innych placówek naukowych z 8 państw, w tym z Niemiec, Francji, Japonii i Kuby.

Widocznym wskaźnikiem naukowego zaangażowania pracowników Wydziału Teologicznego UO jest ich udział w konferencjach i sympozjach międzynarodowych organizowanych w krajowych i zagranicznych ośrodkach naukowych. W roku akademickim 2014/2015 pracownicy Wydziału Teologicznego UO uczestniczyli w 14 zagranicznych konferencjach naukowych, w większości wygłaszając referaty bądź komunikaty.

Owoce współpracy międzynarodowej było także opublikowanie 17 artykułów (w tym część na tzw. Liście Filadelfijskiej) i prac zbiorowych, w których zaprezentowano wyniki aktualnie prowadzonych badań na terenie kraju i zagranicą.

*

Zaprezentowane powyżej dane dotyczące działalności Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego wykazują jednoznacznie, że jednostka w roku sprawozdawczym 2014/2015 właściwie i odpowiedzialnie wywiązała się z ustalonych planów w zakresie działalności dydaktycznej, naukowo-badawczej i wydawniczej. Należy zatem stwierdzić, że Wydział prawidłowo realizuje swoje obowiązki uniwersyteckie, zarówno w sferze naukowej, jak i dydaktycznej.

